
ARTYKUŁY

EUGENIUSZ KAROL CHYLEK
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

ZBIGNIEW BRODZIŃSKI
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

DORADZTWO NA RZECZ WDRAŻANIA KODEKSU DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ I WYMAGAŃ PRAWA ŻYWNOŚCIOWEGO

Wstęp

Okres przygotowawczy do integracji z Unią Europejską stawia przed nami nowe wyzwania, również w sferze dostosowywania polskiej gospodarki żywnościowej do standardów unijnych. Na tę kwestię zwracają uwagę naukowcy, przedstawiciele przemysłu, a także pracownicy administracji rządowej i politycy. Koniecznością jest podjęcie i konsekwentna realizacja działań, które pozwolą nadać właściwe tempo procesom restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, przetwórczości, a także przetwórstwa rolno-spożywczego.

Zapowiedź zmian w polityce wobec rolnictwa i obszarów wiejskich zawierają ostatnio przygotowane dokumenty: „Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa” oraz „Pakt dla rolnictwa i obszarów wiejskich”. Jednym z celów strategicznych, ujętych w tych dokumentach jest przygotowanie sektora agrobiznesu do integracji z Unią Europejską.

Niezwykle ważne z punktu widzenia przyszłych funkcji wsi i rolnictwa jest przygotowanie systemu wdrażania innowacji do realizacji których włączone powinny być nie tylko władze administracji rządowej, ale przede wszystkim władze regionalne, wyższe uczelnie, szkoły zawodowe, ośrodki doradztwa, stowarzyszenia i zrzeszenia, instytucje finansowe, firmy konsultingowe oraz inne firmy sfery otoczenia rolnictwa. Aktywne uczestnictwo, zwłaszcza przedstawicieli władz

i instytucji regionalnych, sprzyjać powinno między innymi integracji regionu. Jest to niezwykle ważne przy uczestnictwie w procesach dostosowawczych do unijnych systemowych rozwiązań organizacyjnych i gospodarczych na poziomie regionu, a także dla organizacji zespołowych form działania na rzecz umiejętności wykorzystywania środków przedakcesyjnych, a w przyszłości strukturalnych Unii Europejskiej.

1. Uwarunkowania gospodarcze i polityczne gospodarki żywnościowej

Proces transformacji politycznej i gospodarczej spowodował, że polska gospodarka żywnościowa, od sierpnia 1989 r., funkcjonuje w warunkach wolnego rynku, z zachowaniem w polityce interwencyjnej i handlowej stosowanych w gospodarce światowej instrumentów ochronnych. Wynegocjowane ze Wspólnotą Europejską i EFTA nowe porozumienia handlowe, zapewniają redukcje taryf celnych na znaczną część towarów w polskich obrotach handlowych. W celu przyspieszenia integracji z gospodarką światową Polska zrewidowała swoje warunki uczestnictwa w Światowej Organizacji Handlu - WTO i zaakceptowała postanowienia Rundy Urugwajskiej GATT, jest też sygnatariuszem porozumienia gospodarczego i handlowego w ramach CEFTA. Zostaliśmy przyjęci, jako dwudziesty w kolejności kraj, do OECD - Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, która skupia najbardziej rozwinięte gospodarczo kraje świata. Ta sytuacja, postawiła przed polską gospodarką nowe wyzwania i obowiązki. Rozpoczęliśmy bardzo trudny okres zmian nie tylko ustrojowych, prawnych i społecznych, ale przede wszystkim gospodarczych.

Zachodzące w Polsce przemiany strukturalne i społeczno-gospodarcze, jak i perspektywa integracji z Unią Europejską, wymusiły wprowadzanie w życie nowych strategii rozwoju gospodarki żywnościowej i obszarów wiejskich. Strategie te w czasie ostatnich kilku lat, zostały opracowane i przedstawione przez kolejne Rządy Rzeczypospolitej Polski w kilku dokumentach między innymi w: „Założeniach polityki społeczno-gospodarczej dla wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej do roku 2000” (1994 r.), „Strategii dla Polski” (1995), „Spójnej Polityce Strukturalnej Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa” (1998), czy ostatnio przyjętym „Narodowym Programie Przygotowania Polski do Członkostwa w UE” (1998). Ostatnie prace Rządu RP skoncentrowały się na działaniach przygotowujących nasz kraj do wykorzystania przedakcesyjnych środków Unii Europejskiej, w celu przyspieszenia procesu dostosowawczego w rolnictwie, gospodarce żywnościowej i na obszarach wiejskich. Na podstawie analizy sytuacji na wsi i w sektorze rolno-spożywczym przyjęto, że „Program Operacyjny SAPARD w Polsce” (1999) będzie uwzględniał dwie zrównoważone osie priorytetowe:

- poprawę efektywności sektora rolno-spożywczego oraz

- poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej na obszarach wiejskich i tworzenie miejsc pracy.

Priorytety te, zgodne z Rozporządzeniem 1268/99, mają służyć realizacji celów strategicznych programu SAPARD w Polsce, które określono jako:

- poprawa ekonomicznej konkurencyjności polskiego sektora rolno-spożywczego, na rynku krajowym jak i rynku międzynarodowym;
- dostosowanie sektora rolno-spożywczego do standardów *acquis communautaire*, w zakresie jakości, higieny i bezpieczeństwa żywności oraz ochrony środowiska;
- stymulowanie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, poprzez wspieranie rozwoju infrastruktury technicznej oraz tworzenie warunków do podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi.

Poza podjętymi już działaniami, w przygotowywanym „Narodowym Planie Rozwoju do roku 2006”, uwzględniony zostanie, w zakresie odpowiednim do rangi zagadnienia, sektor gospodarki żywnościowej. Dokument ten będzie strategicznym planem działań strukturalnych, wynikających z poszczególnych narodowych strategii sektorowych. Będzie to dokument, na podstawie którego prowadzone będą negocjacje z UE, dotyczące wypracowania „Podstaw Wsparcia Wspólnoty” (*Community Support Framework*). „Narodowy Plan Rozwoju do roku 2006” będzie podstawą do formułowania wniosków do UE o dofinansowanie projektów środkami Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w UE.

Powodzenie wszystkich w/w działań zależy przede wszystkim od tego, czy polskie rolnictwo podoła postawionym przed nim wyzwaniom i czy produkty rolnicze wytworzone przez naszych rolników spełnią wszystkie niezbędne oczekiwania przemysłu oraz konsumenta.

2. Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej

Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej¹ opracowany został przez zespół pracowników nauki Instytutu Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa, z udziałem naukowców z Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych, Instytutu Ochrony Roślin oraz we współpracy z Duńskim Centrum Doradztwa Rolniczego. Swoją wkład w przygotowanie dokumentu wnieśli, poprzez konsultacje, doradcy rolni oraz przedstawiciele samorządu zawodowego rolników. Celem, a jednocześnie głównym założeniem prac nad Kodeksem, była pomoc producentom rolnym we wprowadzaniu przyjaznych dla środowiska praktyk, które zapewnią trwały rozwój sektora rolnego.

Autorzy Kodeksu skoncentrowali się na opisie niekorzystnych zmian fizycznych, chemicznych i biologicznych właściwości gleby, wody i powietrza w wy-

¹ Duer I., Fotyma M., 1999: Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, s. 74.

niku działalności rolniczej. Prezentując rozwiązania na rzecz ochrony środowiska w produkcji rolniczej, przedstawiają również warunki, jakie powinny być spełnione by produkcja rolnicza była zgodna z oczekiwaniami społecznymi. Stosowanie modelu produkcji chroniącego glebę, wodę i powietrze, w sposób znaczący przyczynia się do poprawy wartości żywieniowej płodów rolnych. Takie działanie ma w konsekwencji istotny wpływ na cechy produktu finalnego oferowanego konsumentom.

Opracowany Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej jest istotnym elementem realizacji celu, jakim jest bezpieczeństwo żywnościowe. Występujące we współczesnym świecie zagrożenia ekologiczne, które towarzyszą procesom wzrostu gospodarczego sprawiają, że nawet najbogatsze kraje świata, nie są w stanie w pełni zaspokoić własnego bezpieczeństwa żywnościowego. Gwarancja bezpieczeństwa żywnościowego, to jednoczesna realizacja trzech warunków: fizycznej i ekonomicznej dostępności żywności, a także optymalnej jakości i zdrowotnej wartości produktu żywnościowego.

Spełnienie tych trzech warunków jest celem strategicznym, do którego należy zmierzać w sposób ciągły, a zapisy Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej wydają się być dobrym fundamentem realizacji trzeciego z w/w warunków bezpieczeństwa żywnościowego w Polsce.

Optymalna jakość produktu żywnościowego, tzn. spełniającego warunki standardów jakościowych określonych w normach, w tym zwłaszcza w odniesieniu do braku zanieczyszczeń mikrobiologicznych i chemicznych oraz zdrowotna wartość produktu żywnościowego - zapewniająca właściwy poziom energetyczny i zestaw składników pokarmowych - to pochodne jakości produktów rolniczych. Produkty te, po różnym stopniu ich uzdatnienia, czy przetworzenia, stają się produktami spożywczymi. Dlatego też ich wysoka jakość praktycznie warunkuje jakość produktu finalnego oferowanego do spożycia.

Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej adresowany jest przede wszystkim do rolników, którzy w łańcuchu żywnościowym stanowią jego pierwsze, a zarazem kluczowe ogniwo. Zawiera on również ważne przesłanie dla osób odpowiedzialnych za politykę rolną i ochronę środowiska, gdyż uświadamia powiązania przyczynowo-skutkowe oddziaływań na środowisko poszczególnych procesów w rolnictwie, o których w dużej mierze decydują rozwiązania przyjęte i wykreowane przez politykę rolną.

Zapisy Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej odnoszą się do działań, jakie należy podejmować w procesach produkcyjnych w rolnictwie, korzystając z gruntów rolnych, wody i powietrza. Wymieniono w Kodeksie również podstawowe informacje o obowiązujących regulacjach prawnych, wynikających z ustawodawstwa polskiego, a w niektórych przypadkach również z dyrektyw Unii Europejskiej:

- o ochronie dzikiego ptactwa (79/409 /EEC);
- w sprawie jakości wody pitnej (80/778 /EEC);

- o ochronie środowiska, w szczególności gleb podczas stosowania w rolnictwie osadów ściekowych (86/271/EEC);
- dotyczących ścieków miejskich (91/271/EEC);
- o ochronie wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (91/676/EEC);
- o ochronie naturalnych siedlisk oraz dzikiej fauny i flory (92/43/EEC).

a także Europejskich oraz Międzynarodowych Konwencji, w tym zwłaszcza:

- Europejskiej Konwencji o ochronie zwierząt hodowlanych (1992);
- Międzynarodowej Konwencji o ochronie różnorodności biologicznej (1992) oraz zaleceń Komisji Helsińskiej w stosunku do:
- ochrony środowiska Morza Bałtyckiego (1974);
- ograniczenia oddziaływań biogenów z rolnictwa (1986);
- ograniczenia oddziaływań składników pokarmowych z rolnictwa (1988);
- ograniczenia ulatniania amoniaku z miejsc przechowywania nawozów organicznych (1992);
- ograniczenia ulatniania amoniaku podczas stosowania na polu nawozów organicznych (1992);
- ograniczenia wymywania związków azotowych, głównie azotynów, z terenów użytkowanych rolniczo (1992);
- ograniczenia erozji i wymywania fosforu (1992);
- redukcji odpadów pochodzących z gospodarstwa (1992);
- zarządzania ekosystemami wód słodkich w celu zatrzymania składników (1992);
- ograniczenia ulatniania się amoniaku z budynków inwentarskich (1993).

Według autorów Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej jego stosowanie pozwoli rolnikom bardziej samodzielnie budować ekonomiczną efektywność gospodarowania, poprzez:

- zmniejszenie wydatków na nawozy mineralne i środki ochrony roślin;
- zapewnienie własnej rodzinie korzystania z czystej wody;
- poprawę walorów rekreacyjnych terenów wiejskich, które mogą być dodatkowym źródłem dochodów rolnika.

Niezwykłe ważnym efektem wdrożenia Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej, poza w/w korzyściami, jest przeniesienie skutków stosowania „dobrej praktyki rolniczej” na produkty rolne. Sumienne przestrzeganie zapisów Kodeksu w procesie produkcji pozwala na realizację procesu wytwarzania produktów rolniczych spełniających podstawowe wymagania ujęte w postanowieniach Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO (*Codex Alimentarius*) (1997)² oraz w dyrektywach

² Codex Alimentarius Commission, 1997: FAO/WHO Food Standards Programme.

ramowych odnoszących się do wszystkich produktów spożywczych, za wyjątkiem tych przypadków, w których szczegółowe uregulowania są konieczne ze względu na ochronę zdrowia lub ze względu na zagwarantowanie uczciwych praktyk handlowych (*EC Food Legislation*)³.

3. Przemysł spożywczy jako odbiorca produktów pochodzenia rolniczego

Przemysł spożywczy w Polsce wkracza w nową fazę rozwoju. Szansą dla tej gałęzi gospodarki żywnościowej jest zastosowanie rozwiązań spełniających wymagania określone w najnowszych technologiach, technice i organizacji. Poprawa jego konkurencyjności oraz najwyższa jakość oferowanego produktu może zagwarantować byt wszystkim ogniom łańcucha żywnościowego w Polsce, w tym zwłaszcza rolnictwu. Głównym efektem dotychczasowych przekształceń są przemiany strukturalne przetwórstwa żywności. Jest nim przede wszystkim rozwój oferty towarowej sektora, jej różnorodność i bogactwo asortymentowe.

Stopień wykorzystania produktów rolnictwa w krajowym przetwórstwie spożywczym, wg Urbana⁴ wynosi średnio 50% i waha się od kilku procent w przypadku ziemniaków i ok. 25% – zbóż, do 40-50% – w grupie owoców i mleka, i dalej do 80-100% – dla żywca rzeźnego i buraków cukrowych. Specyfika sektora powoduje, że stopień wykorzystania produktów rolnych w przetwórstwie ulega wahaniom w poszczególnych latach. Przyczyną wahań są zarówno zmiany poziomu produkcji rolnej, spowodowane niestabilnością plonów i cen uzyskiwanych przez rolników, jak również zmiany popytu przemysłu spożywczego na surowce rolne – spowodowane m.in. zmienną koniunkturą w handlu zagranicznym. Na zmiany stopnia wykorzystania produktów rolnictwa wpływ mają również rozwiązania prawne związane zwłaszcza z procesem dostosowawczym do wymagań unijnych. Przykładowo, w sezonie 1997 r. i 1998 r. przemysł mleczarski skupił po 57% mleka wyprodukowanego w kraju, natomiast w 1999 r. 53%. Spadek skupu mleka w 1999 r. był związany m.in. z reakcją rolników na zaostrożenie wymogów sanitarno-higienicznych dotyczących skupowanego mleka (wyłączono ze skupu mleko kl. III). Część rolników nie była w stanie spełnić tych wymagań i zrezygnowała ze sprzedaży mleka do mleczarni.

Należy spodziewać się, że i w innych gałęziach sektora rolno-spożywczego będą miały miejsce podobne sytuacje w przygotowaniach kraju do integracji z Unią Europejską. Już dziś więc należy, uwzględniając analizę naszych możliwości, dokonać jednoznacznego wyboru poszczególnych grup asortymentowych

³ Rucińska E., Szponar L., 1996: Stan ustawodawstwa o jakości zdrowotnej żywności i żywienia w Polsce na tle regulacji Unii Europejskiej w tym zakresie. Wyd. Instytut Żywności i Żywienia, Żywność, Żywnienie a Zdrowie., nr 4, s. 5-26.

⁴ Urban R., 2000: Raport o polskim przemyśle spożywczym – materiał nie publikowany.

produkcji rolniczej i przetwórstwa, by sprostać konkurencji nie tylko jakościowej, ale i ekonomicznej. Opóźnianie tego typu decyzji przynieść może, zwłaszcza rolnictwu, niepowetowane straty, a w konsekwencji utratę szansy dla polskiej gospodarki żywnościowej w procesie integracji z Unią Europejską i gospodarką światową w ramach WTO.

Gospodarka żywnościowa musi tworzyć zintegrowany system powiązań między kolejnymi ogniwami łańcucha żywnościowego, zapewniającego optymalizację procesów produkcji i dystrybucji żywności oraz dostosowanie ich oferty towarowej do potrzeb końcowego nabywcy. Rozwój produkcji żywności, w której jednym z głównych obszarów konkurowania staje się jakość i bezpieczeństwo żywności, musi prowadzić do pogłębiania integracji pionowej, opartej głównie o konkurencję produktów rolnych. Dotyczy to zarówno produktów będących surowcem dla przetwórstwa spożywczego, jak i płodów rolnych, dostarczanych w formie nieprzetworzonej do sieci handlowej. We współczesnej gospodarce rolnik wytwarza swoje produkty w zasadzie tylko dla odbiorcy zewnętrznego (samozaopatrzenie stanowi niewielki procent w produkcji tzw. towarowej). Przetwórca, czy też handlowiec nie może opierać swojej działalności na produktach o zróżnicowanych cechach jakościowych, wytworzonych przez przypadkowego producenta rolnego. Dodatkowym impulsem do zacieśniania więzi między dostawcą i odbiorcą staje się upowszechnienie systemów zarządzania jakością, które wymagają aby przetwórca lub handlowiec mógł kształtować i według określonych reguł kontrolować proces wytwarzania produktów rolnych oraz ich dystrybucję do przetwórstwa lub sieci handlowej. Aby dostosować ofertę rolnictwa do potrzeb użytkownika muszą nastąpić stosowne porozumienia między poszczególnymi podmiotami tworzącymi ogniwa łańcucha żywnościowego. Rolnik oczekuje takich warunków i pomocy w organizowaniu produkcji, która umożliwi mu spełnienie wysokich wymagań, a także otrzymanie ekwiwalentu za zrealizowany w sposób profesjonalny proces produkcyjny. Pomoc ta może dotyczyć nie tylko doradztwa i współdziałania w zaopatrzeniu rolnika w niezbędne środki produkcji, lecz także udziału w finansowaniu działalności operacyjnej oraz modernizacji i rozwoju gospodarstwa rolnego.

Rozwój integracji pionowej wg i Małysza⁵ i Urbana⁶, może być jednym z czynników zmieniających strukturę polskiego rolnictwa oraz poprawy jego efektywności, gdyż rozszerzanie i pogłębianie kontraktacji prowadzić będzie do:

- wyselekcjonowania grupy towarowych i nowoczesnych gospodarstw rolnych o skali produkcji i efektywności gospodarowania konkurencyjnych z rolnictwem Unii Europejskiej oraz stwarzających im trwałe podstawy rozwoju;

⁵ Małysz J., 1997: Procesy integracyjne w agrobiznesie, rynek hurtowy, aukcja i giełda rolna. [w:] Zarządzanie Gospodarstwem Towarowym-wybrane kierunki i trendy w rolnictwie, s 173-202. Wyd. Centrum Rozwoju Obszarów Wiejskich ART Olsztyn.

⁶ Urban R.: tamże.

- rozwoju specjalizacji produkcji w rolnictwie, a przez to do poprawy jego efektywności;
- umożliwi dopływ do rolnictwa dodatkowego kapitału, pozwalającego na modernizację gospodarstw rolnych;
- ograniczenia kosztownego interwencjonizmu agrarnego;
- dostosowania podaży do wymagań odbiorców.

Najbliższe lata, a szczególnie okres negocjowania i integrowania polskiej gospodarki z Unią Europejską, wymagają szybkiego rozwoju pionowych zależności, a także poziomych struktur i organizacji producentów, zarówno rolników, jak i przetwórców. W organizacji tych powiązań i struktur szczególną rolę inspiratora dla całego środowiska przemysłu rolno-spożywczego mogą spełniać instytucje doradcze, w tym zwłaszcza Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich wraz z Regionalnymi Centrami Doradztwa oraz Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego, a także samorząd zawodowy rolników - Izby Rolnicze.

4. Rola i znaczenie doradztwa w procesie wdrażania Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej

W Polsce, podobnie jak i w innych krajach, gdzie rolnictwo odgrywa ważną rolę, podejmowane są działania dostosowawcze sektora żywnościowego do wymagań rynku. Rozwijane są służby umożliwiające obsługę całego sektora gospodarki żywnościowej. Administracja rządowa, zobowiązana do realizacji polityki w zakresie dostosowania rolnictwa do wymagań Światowej Organizacji Handlu oraz akcesji z Unią Europejską, traktuje finansowanie i nadzór nad służbami wspierającymi jej działania, w tym również doradztwem, jako skuteczne narzędzie do wdrażania rozwiązań prowadzących do poprawy dochodowości produkcji rolniczej i efektywności przetwórstwa rolno-spożywczego⁷.

Miarą sukcesu realizowanej polityki jest obniżenie kosztów jednostkowych w produkcji rolniczej, przy jednoczesnym osiągnięciu zdolności do kreowania i przyswajania współczesnych technologii i metod zarządzania, w sferze produkcji, przetwórstwa i obrotu towarowego produktami rolnymi w uznawanych na świecie standardach jakościowych.

Realizację tego celu przyjętej polityki wobec sektora żywnościowego, podjęto uwzględniając następujące ważne elementy wskazujące, że:

- zmiany w rolnictwie muszą się dokonać głównie w sferze pozarolniczej;

⁷ Chyłek E.K., 1996: Rolnictwo i przedsiębiorczość w działalności organizacji doradczych w krajach Unii Europejskiej i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju – OECD. Biuletyn informacyjny MRiGŻ oraz ARiMR nr 5, s. 7-8. MRiGŻ, ARiMR - Warszawa.

- badania naukowe i doradztwo są głównymi instrumentami służącymi modernizacji rolnictwa i innych ogniw gospodarki żywnościowej;
- doradztwo jest jednym z najważniejszych instrumentów interwencji państwa i ma charakter powszechny i ogólnodostępny;
- doradztwo realizuje politykę państwa i zajmuje się upowszechnianiem postępu, przekazem informacji i procesami dostosowawczymi do wymagań gospodarki rynkowej - jest ono warunkiem niezbędnym modernizacji sektora żywnościowego, w tym zwłaszcza rolnictwa.

Ten szczególny obszar oddziaływania, w tak newralgicznym, a jednocześnie trudnym okresie przemian, wymaga kompleksowego i skutecznego działania w zakresie:

- realizacji zadań wynikających z przyjętych przez Rząd i Parlament narodowych strategii i programów rozwoju rolnictwa, sektora małych i średnich przedsiębiorstw oraz przetwórstwa rolno-spożywczego;
- poprawy efektywności realizacji zadań i procesów innowacyjnych, warunkujących realizację;
- polityki rozwoju sektora żywnościowego;
- konieczności realizacji rozszerzonej współpracy instytucji rządowych z samorządem zawodowym rolników, samorządem terytorialnym i przemysłem rolno-spożywczym.

Polska, deklarując chęć wejścia w struktury Wspólnot Europejskich, jest zdeterminowana rozstrzygnięciami obowiązującymi w Unii Europejskiej - przede wszystkim Rozporządzeniem Rady nr 950/97, z dnia 20 maja 1997 r. - w sprawie zwiększania efektywności struktur rolnych. Również zmiany w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (CAP), przyjęte przez Komisję w dokumencie „Agenda 2000”, w marcu 1999 r. oraz wskazania dla Polski zawarte w dokumencie Komisji „Partnerstwo dla Członkostwa” (1997, 1999), wynikające z ubiegania się o członkostwo w Unii Europejskiej nakładają, przede wszystkim na rząd, ale także i przedstawicieli sektora żywnościowego, ważne i zarazem terminowe zadania. Ich skuteczna realizacja zadecyduje, o tym w jakiej kondycji ekonomicznej i organizacyjnej oraz kiedy staniemy się krajem Wspólnot Europejskich.

Doradztwo rolnicze jest dziedziną, w ramach której realizuje się niezwykle ważną, bezpośrednią pomoc państwa najbardziej potrzebującym rolnikom - członkom izb rolniczych, przedsiębiorcom wiejskim, przedstawicielom samorządu terytorialnego, poprzez⁸:

- podnoszenie kwalifikacji zawodowych;

⁸ Chyłek E.K., 1996: Ocena funkcjonowania systemu doradztwa rolniczego w Polsce. Zeszyty Probl. Post. Nauk Roln., zesz. 433, s. 263-280.

- organizowanie rolników w grupy producentów, grupy marketingowe, związki, stowarzyszenia i różne organizacje rolnicze;
- procesy innowacyjne najnowszych rozwiązań z zakresu marketingu, ekonomii, zarządzania, a także wdrażanie nowoczesnych technik i technologii w produkcji rolniczej, w tym, zwłaszcza Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej;
- kreowanie alternatywnych źródeł dochodu zarówno w produkcji, jak i w usługach, dla tych, którzy nie utrzymują się z produkcji rolniczej.

Szczególne znaczenia w kontekście procesu dostosowawczego polskiego sektora żywnościowego, w tym zwłaszcza rolnictwa, do standardów Unii Europejskiej nabiera problematyka wdrażania nowoczesnych technik i technologii w produkcji rolniczej⁹, z wykorzystaniem zaleceń i rozwiązań ujętych w Kodeksie Dobrej Praktyki Rolniczej.

Proces produkcji rolniczej, realizowany w polskich gospodarstwach rolnych, musi uwzględniać ochronę środowiska, jego racjonalne zagospodarowywanie. Produkcja rolnicza odbywa się bowiem w warunkach naturalnego środowiska. Zbyt daleko posunięta ingerencja w zrównoważony system środowiska naturalnego, pociąga za sobą trudne do odwrócenia skutki zmian w glebie, wodzie czy powietrzu, a dalsze wykorzystywanie zanieczyszczonego środowiska do produkcji żywności powoduje, że nie spełnia ona jednego z podstawowych warunków bezpieczeństwa żywnościowego.

Pomoc służb doradczych w określeniu równowagi pomiędzy tempem rozwoju rolnictwa, stosowanymi praktykami a środowiskiem, wynika z przyczyny występowania powszechnego braku wiedzy wśród rolników, właśnie z tego zakresu. Oddziaływanie rolnictwa na środowisko ma różną intensywność w poszczególnych rejonach kraju. Zróżnicowanie przestrzenne wynika nie tylko z poziomu produkcji, ale również z rodzaju pokrywy glebowej i utrwalonych - nie zawsze dobrych - tradycji w produkcji rolniczej. Uczestnicy procesu produkcyjnego muszą mieć zawsze na uwadze, że nieracjonalne wykorzystywanie zasobów środowiska może utrudnić dalszy rozwój rolnictwa, być przyczyną złego samopoczucia ludzi, zwierząt lub ograniczyć możliwości wzrostu roślin, czy różnorodność żyjących organizmów. Skutki nie stosowania Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej mogą być niekorzystne nie tylko dla środowiska, np. zniszczenie fauny i flory w kanałach na terenie Holandii, ale również dla konsumenta, czego przykładem były ostatnie dwa głośne przypadki - choroba wściekłych krów w Wielkiej Brytanii i afera dioksynowa w Belgii.

⁹ Chylek E.K., Duczkowska-Małysz K., Duczkowska-Piasecka M., 1996: Doradztwo w rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. [w:] Rola doradztwa w kreowaniu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, s. 50-59. Wyd. SGGW, Warszawa.

Podsumowanie

Dla służb doradczych i pomocniczych KCDRRiOW, RCDRRiOW oraz WODR, jednym z ważnych zadań jest pomoc w ułatwianiu producentom rolnym dostępu do najnowszych rozwiązań związanych z realizacją procesu produkcyjnego. Chodzi tu nie tylko o efekty ekonomiczne gospodarowania oraz jakość i standard produktów, ale również o zgodne z wymaganiami ochrony środowiska zasady produkcji. W każdej, z ww. instytucji doradczych, a także w siedzibach Izb Rolniczych znajdują się materiały szkoleniowe z zakresu stosowania Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej. Opracowany został również specjalny program komputerowy ułatwiający stosowanie właściwych systemów nawożenia i ochrony roślin, zgodnie z warunkami określonymi w Kodeksie. Budżet państwa, poprzez dofinansowywanie programów szkoleniowych, w ramach zadań z zakresu doradztwa rolniczego, wspierał dotychczas i sądzimy, że nadal będzie wspierał, upowszechnianie przyjaznych dla środowiska reguł gospodarowania w rolnictwie, zgodnych z Kodeksem Dobrej Praktyki Rolniczej i wymaganiami prawa żywnościowego.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Materiały źródłowe Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z lat 1997-1999 i Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z lat 1999-2000.
2. Powszechny spis Rolny 1996, Raport wyników, GUS - Warszawa 1997.